

Vesti iz podjarmljene stare domovine

Slika iz zasušnjene Bele Krajine in Ljubljane

Naši ljudje v starem kraju trdno verujejo v osvoboditev in vstajenje Jugoslavije. Italijanski fašisti poitalijančujejo mesta in trge na Dolenjskem. — 60,000 Italijanov v Ljubljani

(Sledeče poročilo ponatiskuje mo iz Slovenskega lista v Buenos Airesu, Argentina, Južna Amerika, z dne 28. novembra 1941, katero je bilo poslano tamkajšnjemu duhovniku Janezu Hladniku po zračni pošti iz domovine in je ušlo fašistični cenzuri.)

Kako smo izgubili vojno, vam je menda znano. Sicer vam tudi jaz ne bi znal veliko povedati. Tretji dan vojne sem namreč že zapustil Radno zaradi pogostih zračnih napadov na Zidani most in Krško (vojaško letališče!) in sem šel domov. No in že drugi dan smo doživeli oni najžalostnejši dan v zgodovini slovenskega naroda. Bil je Veliki petek — za nas Slovence tisti dan res pravi in največji Veliki petek. Nebo je bilo zagnjeno kakor s kopreno; hotelo je počastiti spomin smrti svojega Stvarnika in naš poraz. Mistim, da nisem bil še nikdar v življenju tako potrt in žalosten, kakor tisto jutro, ko sem zvedel za usodo svoje domovine. In potem umikanje razsute armade, žalostni obrabi prostovoljcev — največ z goristiških Brd —, ki jih hrvaški vstasi niso pustili naprej, in še vse polno novic o nemških in italijanskih vdorih, pomešanih z gorastnimi lažmi.

Stajersko s Prekmurjem in Gorenjsko pa še velik del Dolenjske so zasedli Nemci. Ljubljano z najbližjo okolico Italijani. Kaj napraviti z Belo Krajino? Tri dni nas Belokranjcev nihče ni maral. Na Veliki ponedeljek pa so se nas končno "usmilili" Nemci, ki so na pohodu v Grčijo pokazali tudi v Metliki svojo moč. Ko so se ti umaknili, so prišli Italijani in zdaj uživamo "svobodo" in "pravico" Rima. V petih mesecih zasedbe so Italijani izdali gotovo že trikrat več ukazov, predpisov in naredb nego Jugoslavija v dvajsetih letih.

Od maja do avgusta sem bil v Ljubljani in sem marsikaj slišal in videl. Saj je danes kranjska Ljubljana že skoraj v celoti italijanska. Okrog 60,000 je Italijanov, polovica vojakov, polovica civilistov, in skoro toliko je tudi izgnancev in beguncev z Gorenjske in Stajerske. Tako je Ljubljana danes veliko mravljišče, ki doblja dan na dan bolj italijanski značaj: odstranitev kraljevskih spomenikov, dvojezični napisi, vojaštvo, policija, itd.

Vendar pa so na zunaj manjša gnezda bolj italijanska kakor "Ljubica nebes in sreče". Novo mesto, Trebnje, Črnomelj in Metlika so na zunaj čisto italijanski. V Metliki so poimenovali vse ulice, ceste in trge po svoje in so vsi ulični napisi s a m o v italijanski. Tako ata Gangel stanujejo na Piazza Mussolini — tako so namreč prekrstili bivši Ganglov trg pred Kmetijskim

ljati stare zmote. Preko vseh slovenskih dežel od Jadranskega morja do Visokih Tur, od Beneške ravnine do Biatnega jezera in še dalje gre danes en sam glas: VvV — vera v vstajenje. Tudi Slovenci razkropljeni po širnem svetu, upam, da ne spite. Pomagajte nam, o pomagajte! Zdj gre za biti in nebiti! Naš narod hoče in mora živeti, čeprav danes tisoči in desetisoči naših ljudi umirajo neradovoljne smrti. Hočemo živeti! Bog, ki nas je ustvaril, nam je dal tudi pravico do življenja in nas bo tudi ohranil pri življenju. Če pa kdaj, danes gotovo najbolj potrebujemo pomoči bratov v tujini.

Zato le bodite glasnik te velike ideje in slehernemu našemu človeku povejte, da domovina krvavo potrebuje njegove pomoči. Ko bo napočil tisti veliki dan, dan vstajenja in združenja vseh Slovencev v eni državi, tedaj bo domovina znala biti hvaležna za vse tudi bratom v tujini.

Za pravičnost napram sovražnim inozemcem

La Guardia trdi, da večina niso neprijateljski, ne po mišljenju in ne po obnašanju

V radio govoru v mrežišču NBS je župan Fiorello La Guardia rekel, da obnašanje napram sovražnim inozemcem bo obzirno in pravično "brez kake uradne podpihovanje histerije". "Inozemci se bodo delili v dve vrsti: dobre inozemce in slabe inozemce, je rekel župan. "Dobri bodo deležni zaščite in bodo svobodni; slabi inozemci bodo zasledovani in konfinirani."

Govoril je pod okriljem justičnega departamenta in kot predsednik združenja županov Združenih držav je La Guardia naznanil, da pod upravo generalnega pravdnika Združenih držav Francisca Biddla justičnega departamenta, ne da bi se postopalo v takih slučajih s strani posameznikov, lokalnih uradnikov ali članov obrambnih svetov.

Župan je izrecno naprosil delodajalce, naj ne odpustijo nemških in italijanskih delavcev v skladu s krivico, da so izključeni od državljanstva. Ne le da večina morejo postati ameriški državljanji, marveč jih potrebujemo, da ostane kolo naše industrije v teku. Mnogo sovražnih inozemcev, ki so tukaj mnogo let, ima sinove, rojene v tej deželi, ki služijo v ameriški vojski — je poudaril.

Nadalje je izjavil župan, da je justični departament doznač za

Kongresnik Albert Gore, čigar osnutek glede "zamrznila" medij je bil poražen s veliko večino v nižji zbornici.

razne slučaje, ko so neke državljanji ali lokalne organizacije vzele postav v svoje roke. "Taka početja," je vzkliknil, "vodijo le v histerijo in zmede in škodujejo javni morali. Moramo razjasniti, da inozemci v tej deželi, dokler se obnašajo kot zakonvele, se nimajo bati nikakega vmešavanja v svoje normalno življenjsko delovanje."

"Moremo tudi zagotoviti naše inozemsko prebivalstvo, da se bomo na vse načine prizadevali, da jih obvarujemo pred zapostavljanjem ali zlorabo. Moremo dati to zagotovilo ne le radi pravičnosti in dostojnosti napram lojalnim inozemcem v tej deželi, marveč tudi zato, da obvarujemo ameriške državljanje, ki so ostali v sovražnih deželah, pred vsako nepravilno retalitacijo."

Župan je zaprosil občinstvo za polno sodelovanje z justičnim departamentom v svrhu, da bomo tukaj imeli idealno ravnanje s sovražnimi inozemci, obenem pa je poudaril, da vsaka informacija o navidezno sovražnem delovanju s strani sovražnih inozemcev naj bo prijavljena FBI oddelku justičnega departamenta, ne da bi se postopalo v takih slučajih s strani posameznikov, lokalnih uradnikov ali članov obrambnih svetov.

Common Council — FLIS.

Norveška vlada apelira na Ameriko za pomoč

Washington, D. C., 7. jan. — Norveška vlada v izgnanstvu v Londonu je apelirala na Ameriko in Anglijo za pomoč. Ta naj bi bila v obliki olajšanja blokade Norveške, da bodo Norvežani dobili živila in druge potrebščine. Apel naglašala, da Norvežani stradajo. Če bodo dobili živila iz Amerike, se bo odpor med prebivalci proti nacijem povečal.

Krvavi izgredi in nemiri v Ruteniji

London, 7. jan. — V Vukovaru, karpatski Ruteniji, katero so okupirale ogrske čete, so se vršili krvavi izgredi in nemiri, v katerih je bilo več ljudi ubitih in ranjenih. Izgredi so sledili zasesti živil po ogrskih vojakih. Slednji so streljali na izgrednike.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Waukegan, Ill., P. S.: Postava se ne briga za krst, niti se ne briga, če je državljan kakšne vere ali ne. Tu in tam zahtevajo uradno dokazilo starosti in dobiti je treba rojstni list od okrajnih oblasti.

Nanticoke, Pa., A. Z.: Poslana stvar je prvič predelala in drugič nima pomena za današnje čase. Vsi vemo, da so bile krivice v Jugoslaviji, ampak tiste krivice so bile mikroskopična malenkost napram gorastnim zločinom, ki jih danes počenjajo nemški nacisti in italijanski fašisti na Slovenskem. Naša dolžnost danes je, da vsi pomagamo Ameriki, Angliji in Rusiji, da čim prej uničijo nacistično tiranstvo, potem pa je naša dolžnost, da priporočamo odgovornim ljudem, kakšna naj bo bodoča in nova Jugoslavija. Ničče, ki ljubi demokracijo, ne želi povratka stare Jugoslavije. Upajmo, da so se tudi Srbi marsikaj naučili ob katastrofi, katero danes preživljajo. Pozdrav!

Pismo iz Londona

(Izvirno poročilo Prosveti) 12. decembra 1941.

Pravijo, da ste tako zavzeti s svojo vojno, da vas vojne druge po svetu nič več ne zanimajo. Saj smo se še mi prvi dni neprestano ozirali proti vašemu Pacifiku. Pa nas je težko zadelo od tam. Kadar se potope angleške ladje, se nekaj, kakor mora, vleče na vso deželo. Kaj, saj še ni dolgo, kar sem bila opoldne na londonskih ulicah, ko je prišla vest "Ark Royal potopljen." London opoldne je onemel. Dosti ljudi povsed, vsi so utihnil. Prodajalci večernikov so imeli veliko kupčije, ni jim bilo treba kričati zadnje novosti. Slišal si "Ark Royal" od nekaterih mimoidečih, videl si "Ark Royal" na obrazih vseh. Da mora biti baš "Ark Royal" taka ladja, tolikokrat v ospredju v tej vojni. Taka ladja, da je ni bilo mogoče zgrešiti, zato so jo morali Nemci in Italijani spet in spet potopiti. In zdaj "Prince of Wales" in "Repulse." O teh spet nismo veliko slišali v tej vojni, žal nam je, ker sta končali svojo kariero brez prave slave, vsaj slave, kakor bi jo taki ladji zaslužili. Namenjeni sta bili za velike pomorske bitve, o katerih govori zgodovina sto let kasneje, pa jima ni bilo dano.

Vsa dežela se je zganila. Parlament, časopisi. Vojna je postala brezmejna, nevarnost od vseh strani. Ozirati se moramo na vse strani, prisluškovati, kje bo naslednji udarec. Več ljudi potrebujejo pri vojaštvu, več ljudi po tovarnah. Vsakdo mora biti na svojem mestu, kjer je najbolj sposoben, tam mora služiti deželi. Pa ne le služiti, kot smo bili prej vajeni tega izraza. Povsed delajo čez uro, ker so povsed v zadregi glede delovnih moči: kar je bilo najboljšega, je bilo vpoklicano k vojaškom. Po dolgem dnevu je večkrat nočna služba: "fire watching," "air warden," "home guard." Do zdaj je še bilo tako, da so bili oproščeni vojaščinoni, ki so bili več kot 32 let stari in pri kakem posebnem delu. Z novim letom pa so starost zvišali na 35 let in oproščeni bodo le posamezniki, ki so v stanu dokazati, da jih ne more nadomestiti starejša ali ženska moč. Prilistna konskripcija za neomežene ženske od 20. do 30. leta, za vse moške do 60. Starejša moške letnike bodo rabili za pisarniška dela pri vojaštvu in za "home guard" — domobrance.

Že veliko dobrih besed smo slišali na račun "home guard." Do zdaj je bila to popolnoma prostovoljna vojska: mladih fantov — 17. let, ki se niso za nabor k pravim vojakom; mož srednjih let, ki so bili po službah, ki so jih oprostile redne vojaščine, pa dale toliko prostega časa, da so lahko služili pri domobrancah; popolnoma starih mož, ki pa so pripravi v vsakem oziru, da se uvrste med mlajše, ali da jih celo vodijo. Vojska "home guardistov" šteje zdaj 1,700,000 mož. Z novim zakonom pa bodo vzeli medse že dečka s 16. leti in pa nekaj od prislino vpoklicanih starejših mož, da izpolnijo vrzel, ki nastaja večja in večja z vpoklicanjem srednjih letnikov in rezerviranih služb med redne vojske. Tako bodo pa gotovo število domobrancev še zvišali, vsaj po nekaterih krajih, kjer ljudje žive sami zase po oddaljenih kmetijah, tako da se za prostovoljne pozive malo zmenijo.

Glavni smoter domobranske vojske, njena prva in zadnja prilika, je seveda: sovražna invazija britskih otokov. Strategija pravijo, da je taka organizacija in izvežbanost civilistov najboljša globinska obramba proti vpadu sovražnika. Kakor veste, v novi vojni ni več jarkov. Moderne obrambne linije so zamisljene, da segajo nazaj v globino dežele, da četudi sovražnik prodre prvo črto, naleti zadaj na nove ovire, za temi spet na nove in tako naprej. Tako je edino mogoče braniti deželo pred premikajočo se vojno, kjer ni nič stalnega, kakor ni v vojni s tanki. Če je vsa dežela oborožena in izvežbana v osnovnih principih moderne vojskovanja, sovražnik ne bo prišel nikdar do konca obrambne linije.

Vedno ga bo še kdo napadel od spredaj, od strani, celo od zadaj, če ga odrežejo od njegove glavne kolone. Ruska vojska nam je pokazala, kako važno vlogo lahko igrajo civilisti, če imajo orožje in če so pravega duha.

V naši majhni vasi imamo okoli 50 domobrancev. "Po novem jih bomo dobili še precej več," mi je rekel poštar, ki je med glavnimi vaškimi "home guard"-isti. Vprašala sem ga, kako visoko gredo pri njih v letih. "Do 65. ali pa še naprej, jaz še dolgo ne bom prestar za nje, pa res ne vem natanko." Začel je pripovedovati: "Veste, za zunanji jaz nisem, izgubil sem levo nogo v Franciji v zadnji vojni. Ali dobro se spoznam na orožje in na telefon. Pa mislim, da jim tako lahko pomagam. Hm, za streljanje sem najboljši med vsemi. Služil sem 18 let kot polični vojak po vsem svetu okoli. Tientien, Hong-Kong, Singapur, India, Afrika. Poznam vse te kraje, kjer je zdaj vojna. In vse mogoče vojske. Leta 1916. sem izgubil nogo v Franciji. Od takrat nisem več za zunanji. Ali tole svojo postojanko bom držal do zadnjega. Puško imam, revolver, dosti municije, strojnica še pride. Umaknil se ne bom od tukaj. In veste, tole je važna postojanka, ker je telefonska izmenjalna postaja. Seveda, mi domobranci bomo vodili sami vse vojaške operacije samo, dokler ne pride redna vojska. Potem oni prevzamejo nas vse; moštvo in teren in vojskovanje. Pa mislim, da bi se mi sami lahko držali dolgo; kaj mislite, izmed 50 mož jih je bilo najmanj 30 skozi zadnjo vojno. Veste, da se moramo nekaj spoznati. O rožne vaje imamo vsako nedeljo, mladi se uče streljati, mi pa poskušamo nove stvari, ki nam jih pošljejo. Da nam še niso dali vsem pušk in municije? Govorjenje, govorjenje. Tukaj imamo vsega zadosti. Lahko rečem: izmed starih hiš boste v treh dneh gotovo našli orožje in municijo pod streho. Jaz tukaj, sosed tam-le, pa spet oni za volgom. Pa v mestih je isto. Moj bratranec živi v Londonu. Samo še njegova hiša stoji v vsej ulici. Lani so imeli slabe čase. Ali puška in "home guard" to je še vedno glavno pri njem. — Da, da, svoje prostore imamo tamle zraven cerkve, veste, kje je "hall". Med tednom imamo sem in tja "parado". In naši možje spe tam vsako noč, občebleni, z orožjem in municijo, popolnoma pripravljeni, če pridejo zrakovoplovci ponoči. Menjajo se, nekaj vsak večer. Morajo za vsak slučaj. Saj veste, da so Hessa najprej prišli domobranci. Kaj takega še ne pri nas. Ali že smo jih aretirali, nemške letalce, ki so se rešili s padali, ko so jim naši zapalili bombnik. Podnevi tudi, je bilo lani v jeseni, ko smo imeli take bitke v zraku. Zdj, seveda, zdaj ni veliko dela. Pa nikoli ne veste, lahko pride, da je treba rešiti našega domačega letalca, ponesreči se, pa je treba hitre pomoči: domobranec stoji povsed pripravljen."

"Mislite, da bomo res imeli invazijo?" — "Po moje: da. Čisto gotovo. Boste videli, spomnili se boste mojih besed. Mogoče kmalu. Kaj vemo: zna biti, da bodo obrnili hrbet Rusiji, tam ni dobro za nje. Pa bodo poskusili tukaj, na tej strani, ali pa mogoče doli pri Španiji, Gibraltarju. Tam doli ne vem, kako bo, ali tukaj pri nas se jim bo dobro godilo. Poznam vseh vrst vojske, bil sem z njimi na Vzhodu, ne bom se bahal, da smo Briti najljubši vojski. Ali trmasti smo. Vzdržimo. In tukaj doma bomo bolj vzdržali, kakor kjerkoli drugje. Bodo poskusili, bodo, na koncu bodo poskusili vse, da se rešijo. Ali rečem vam, to bo konec. Njihov konec in konec vojne."

"Kako mislite: kakšen njihov konec?" — "Ej, mislim njihov konec tukaj pri nas. Drugače, drugače bo težko. Toliko jih imate v Evropi, ki huje trpe, kakor mi do zdaj, zaradi njih. Ti bodo imeli veliko govoriti. Saj je prav tako. Marsikaj dobrega nam napravijo. Težko bo, težko, predno se bo svet spet poravnal."

Videla sem, da bi bili naši domobranci strašno razočarani, če

The Quickest, Surest Way YOU Can Help Win This War.

Buy Defense BONDS — STAMPS Now!

bi ne bilo invazije. Edino, kar bi jih potolažilo, bi bilo, če bi v njihovem kraju — samo v njihovem kraju — padel iz zrakovopva Goering ali Goebbels ali sam Hitler. Pomislite, kakšna senzacija, kakšna slava za vas in za domobrancel! Nekako se morajo pokazati nad sovražnikom.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

po robu. Hudičev pravi svoji tolp, da bo sam z njima obračunal, ampak zgodilo se je drugače. Ko se je zakadil vanju, sta ga pahnila od sebe s tako močjo, da je priletel ob steno in si razbil glavo. Ko je drhal videla, da leži mojster z razbito glavo na tleh, je zbežala in brata sta ostala sama.

Prišli so žandarji, ki so oba Ivanškova ukenili in odvedli v zapor. Zunaj pod oknom sta še videla, kako je Hudičev Jože izdihnil. Drugi dan je bil pokopani brez cerkvenih obredov.

Dekan je pisal županu, da bi bili ti fantje vsi pomorjeni, ako bi ne bili premagali Hudičevega Jožeta. Ivanškova brata nista bila nič kaznovana in bila po 14 dneh zapora v Novem mestu izpuščena na prosto. Bila sta pridna fanta.

Tako bi bilo treba storiti tudi s Hitlerjem in Mussolinijem, kot sta Ivanškova brata storila s Hudičevim Jožetom.

Agnes Pasarič.

SLOVENSKA NARODNA PODPORA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in še posebej list Prosveta za korist, ter potrebo agitacije svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Mislite, da ne bo propagando drugih podpornih organizacij. Vsa ta organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitacijski dopis in namenila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Listen to PALANDECH'S RADIO BROADCAST

Featuring a Program of YUGOSLAV FOLK MUSIC

Every Saturday, 1 to 2 P.M. STATION WHIP

1520 kilocycles (Top of the Dial)

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih društva izvolijo v to svrhu.

Nasi nastavljeni lokalni in potovalni zastopniki za določene okraje so:

- Louis Barberich, za Milwaukee, Wis. in okolice.
- Anton Jankovich, za Cleveland, Ohio in okolice.
- Andrej Pirts is Ely, Minn. za drlavo Minnesota.
- Frank Klun is Chisholm, Minn. za Chisholm in okolice.
- Frank Cretan is Tire Mill, Pa. za vso srednje-vzhodno Penna.
- Anton Zornik is Herminia, Pa. za vso zapadno Pennsylvanijo.
- Joe Peterel is Liberty, Pa. za zapadno Penna.
- John Zornik za Detroit in okolice.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svoje narodno direktno listo

PROSVETA

2657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

Joseph Curran, predsednik sveta unij CIO v New Yorku, predseduje seji voditeljev CIO. Na seji je bila sprejeta resolucija, da bodo unije kooperirale s vlado v vojnih naporih proti sovražnikom.

